

ИЗЛАЗИ

четвртком и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПретплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

ИЗ „ЛАДОВНИХ ПЕСАМА“

Зелен листак на гранчици
Лагани је ветрић ниho,
А на њему нежним гласом
Певаo је славуј тихо.Његова је песма мила
Ал' је тужно срце моје
Па се сећам прошлих дана
Па се сећам туге своје.Сунце сија, цвет мирише,
Славуј пева на тенане,
Само ја сам тужна јако
Кад пролетње сунце гране.

Имета.

ОЗБИЉНЕ, НАУЧНЕ СТВАРИ.

Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, ἀγαπῆτοὶ ἀδελφοί, πάλιν ἔρω,
Χαίρετε ὁ κύριος ἐγγύς, μηδὲν μεριμνᾶτε.

Mig., Patrol. graeca t 49. 50. p. 821.

СТУДИЈА

РАДОЈА М. ДОМАНОВИЋА

(НАСТАВАК)

I Наша књижевна критика.

Ко је год у Србији учио у гимназији литерарне облике и добио тројку, а уз то прочитао две-три књижице, тај се одмах ни мање ни више, осећа способним да даје пуноважно мишљење о сваком производу из лепе књижевности. Како би се онда смела још сумњичити способност оних, који су као професори предавали тај предмет и свршили историјско-филолошки одсек наше Велике Школе, или другим речима — *критичарски курс*. Сем тога, морам поменути, критике се лађају у нас и сви могући умни инвалиди, који су пропали на свима осталим пољима књижевног рада, јер к'о веле људи: ако не умемо стварати, умемо бар рећи: ово ваља, ово не ваља, а код нас се врло често и толико способности узима као довољна спрема за књижевну критику. И заиста шта је лакше него прочитати једну

књигу, препричати њену садржину, напоменути места, која су „по нашем скромном мишљењу“ могла изостати, јер кваре хармонију, и набројати места „која су по нашем скромном мишљењу, тако лепа, да их морамо цитирати.“ У свету нема човека, који нема свога укуса и према томе, сваки ће моћи „по свом скромном мишљењу“ дати суд о овој или оној књизи, о овом или оном било лепом, било ружном месту из не. И код нас се, на жалост, такав рад зове често књижевном критиком, без обзира на то да ли господин критичар, ако ништа друго, има моћи и ока, да зблиља уочи најлепша места као и саме недостатке каквога дела.

По неки се наши критичари чак ни толико не труде, већ само просто на просто препричају дело, рецимо приповетку, и у таквом, често неписменом, вајном препричавању ставе неколико заграда са некаквим примедбама или тако званом вицевица као што су: „А ха!“ — „Зар тако?“ — „Хм?!“ — „Гле, гле!“ — „О што ми човек рече!“ и т. д. На завршетку је већ облигатно да се зачини цео *дуговити* састав шаблонским саветима како треба дубље студирати, више мозгати, читати стране генијалне писце, ве писати на јуриш. По неко још дода како је језик леп, интерпункција доста слаба, или је, рећи ће, и једно и друго врло мизерно.

Што је најзанимљивије нико и не разбира каквом спремом и талентом располажу таква надувена господа, што сваки свој *умни* производ — приказ или критику каквог било дела — пишу по једном те једном вековном шаблону, исто онако као што сеоски ћата пише тапије, облигације, па чак и писма. И зато су све наше критике те сорте сличне једна другој исто тако као што је, што рекао Хајне, један муњак налик другом. Таква критика може бити пригодна уз које хоћете дело, а што је најлепше можете је написати онако *из главе*, па да стоји готова, те чим се које ново дело појави, а ви пљес, па с њом у штампу. Метете је просто као замку, и оставите случају које ће дело прво натрапати на њу.

Не би све ово било ни од какве штете кад би наша читалачка публика била од бољег књижевног укуса. Али се некако, усуђујем се рећи са страхом Божјим, нашло једно с другим не може бити боље, или ако хоћете, боље је рећи, не може бити горе. Огроман већи део нашег читалачког света по-

држава својим незнањем и глупу лектуру и глупе критике, а глупа критика опет од своје стране соколи просте читаоце у њихову незнању, а рђаве пијесе да не клону.

Па до кога је кривица? Нећу грешити душе, јер маса често, можда баш и случајно, пође правим путем, а нађе се по неко те поквари, или бар жели да поквари правилно мишљење из просте жеље за оригиналношћу, из сујете, да би пред светом показао свој префињени укус и високоученост тиме што се њему чини блутаво све оно што се свима нама толико свиди. Тако се нешто, или слично томе, десило и са г. Недићем, те, да ли из тих разлога, да ли, ако смемо рећи, из незнања, тек он напротив свему јавном мњењу, одрече Змају песнички дар, а најлепше његове лирске песме, којима се заиста може дуго векова Српство дичити, прогласи за просто бенетање у оној својој студији о лирици, која је ваљда *психолошка* само зато што је потписује професор психологије на В. Школи. Кад нам тако указа шта *не ваља*, онда нам господин Недић, човек тако утанчана укуса ишчепрка од некуд *Векфилдског свештеника*, да нам покаже *шта ваља*.

По мом скромном мишљењу он је то драгоцено дело у свом рођеном преводу требао наменити Назаренима, а не нама правоверним Србима, који, ако ништа друго, а оно бар, по моралу тог дела, не смемо рећи онако глупо, назаренски: „*види Бог*“ кад би нам, рецимо, Бугари отели Стару Србију и Македонију, и ако бисмо, на послетку, према њему, самом преводиоцу, могли бити такви, те да, кад прочитамо књигу до краја, стрпељиво слегнемо раменима и изговоримо: „*види Бог!*“ Сем свега тога, он се још потрудио, да нам у том делу пронађе најлепше место и да доказује како је то јединствена сцена у светској литератури, јер је вели тако природна и узвишена. Господину психологу је *природно*, кад онај његов назаренски поп *декламације* онако бомбастим фразама у онако очајном положају, па се сетио чак и да цитира, чини ми се, и нека места из Светог Писма. То је некаква новост у психологији, а до сад се знало, да у таквим тренуцима човек не уме ни речи да одвеже, а камо ли још да парадира фразама и цитатима, као да држи предавање о моралу на каквом назаренском скупу.

Него да се не удаљујемо од ствари, јер би нас овако што могло много повући за језик, већ да се вратимо за сад на ове ситне критичаре, јер крупних, дао Бог, имамо, али само по именима (која се, и сам не знам што, славе и писмено и усмено), али не и по делима. Кажу да спремају и крупна дела, а ја волим и веровати него вечно очајавати, и ако знам да су то људи, који мисле, да у њиховом писменом саставу треба да буде више мудрости но у свој светској литератури, те за то пишу по годину дана једну реченицу, коју идуће године опет избришу, јер им није довољно мудра. Хтели би некако да удесе, да не само свака реч, већ свако словце изражава дубину мисли. Ко зна, можда ће људи пронаћи и такво чудо од стила! Нека их нека

пишу и бришу, ми их остављамо на миру, јер шта можемо још рећи о тим *арум*-критичарима. Можемо само жалити што су *арум* баш они, који би могли и много и паметно урадити, јер би њихово и било да воде књижевност бољим путем и да утичу, да се развија бољи укус у наше читалачке публике, а тиме услове повољнији напредак бољим делима.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЂУЛ МИРИШЕ....

Ђул мирише, мирисом уздише,
А сабаски зефирић га нише;
Ђул мирише, моје гонце лале,
К'о и твоје рујне усне мале.

Ђул мирише кроз зелено грање
Уз булбула страсно уздицање;
Ђул мирише, каранфиле рујни,
Као мирис твојих власи бујни.

Ђул мирише прољетнијем дахом
За пјесмицом славујевом плахом;
Ђул мирише, ти, рујина селе,
К'о што мире твоје груди беле.

Ђул мирише, јагодице моја,
У сто рајски прељева се боја;
Ђул мирише, санче безазлени,
К'о и твоји образи румени.

Модрич.

Авдо Карабеговић Хасан-бегов.

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

НАПИСАО Ђовани Верга

(наставка)

— Је ли добро овако? Умем ли? — гласом који је подрхтавао од неке непознате милине и детиње радости.

Барон није скидао очију с коња; овда онда метнуо би своју руку на Јеленину, да узде боље повуче, или је морао по неки пут својим коленом додирнути њено колено, око кога се уска хаљина беше чврсто припила.

Једно вече, кад је већ пространа равница била увијена у сенку а кретање жаба ширило неку суморност, диже он један пољски цвет, који је пао с њених груди и притисну га на усне.

Јелена намршти чело и цело вече била је рђаво расположена. Никад је њен муж није видео тако натмурену, никад није ни слутио, да у том карактеру може бити толико рђавог расположења. Кад су се враћали стазом испод сплета од грана, она снажно стиште Чезарову руку на груди и рече:

— Волим те, јако те волим!

Од тада се прекиде с излетима на колима и са шетњама. Јелена чак одбаци бароничин позив, којим их је позивала, да проведу Св. Мартина у њиховој кући. Била је љута на дон Пепина, који ју је тако сурово тргао из њених детињих уживања.

Још га је примата, јер није могла друкчије, да не би пало у очи, али сваки је опажао њено промењено понашање. Барон је стојао пред њом као ђак, с обореном главом, и у скоро је престао да је похађа. Али ипак непрестано се вртио у њеној близини у кадивеном ловачком оделу, с пушком о рамену. Јелена га виђаше из далека између жбуња на Роки и на суседним брежуљцима; она је мирно ћеретала са својим мужем и радила под хладњаком, не дижући главе. Па ипак на оном осмејку у углу усана, на бори, која би се доста пута одједанпут између обрва појавила, на збуњеном погледу огледала би се извесна расејаност, неки лак немир. Покаткад погледала би Чезара који ју је увек окружавао својом нежном пажњом, својим бојаљивим, готово женским старањем, као да му је хтела рећи:

— Шта те се тиче? Кажи ми шта те се тиче?

И тада би јој глас лако дрхтао.

Једно вече, кад је било више света у походи, морао ју је на тераси потражити, где је, наслоњена на ограду и увијена у шал немо посматрала Року, која се пред њом уздизала као какав огроман облак. Лака дрхтавица прожма је, кад га осети у својој близини и управивши своје лепе очи на њега рече:

— Ах! једва једном! већ те читав сахат очекујем!

Она је према том љубавном и осетљивом срцу осећала неку ћудљиву и деспотску нежност. Бела као дух, у оној неодређеној светлости, стојала је склопљених усана пред њим, гледала га очима, из којих су овда онда севале муње, као да сама не зна осећај, који јој је улевао њен муж.

Наједанпут дочена његово чело обема рукама и пољуби га.

Чезаре је за време њених највећих излива љубави осећао неку необјашњиву бојазан. Изгледало је као да му је један део те жене, која је толико ушла у његов живот, која је постала његово ја, остао стран и непознат. Кад би је држао чврсто у наручју и више не би хтео да је пусти, обузимала га је нека зебња као онда кад му се оно сва предала у оној мрачној улици.

— Шта ти је? питаше га Јелена. Кажи ми.

Тада би он, тражећи шта му је, наишао на ону неодређену зебњу, што му је мутила сву његову срећу. Говорио јој је о својој болесној мајци, о својој кући, из које је прогнат. Јелена би намрштила чело и не би одговарала. Шетајући се кроз врт по стазицама, између свитаца, који су летели као варнице у мраку, стискала му је овда онда руку.

— Због мене! због мене! — Али наједанпут би се тргла, а потмуо гнев обузео би је целу. Корачала би немо, гледајући у мрак, слушајући јесењи ветар, који је у долини фијукао и од кога је врт

као море шуморио. Чезаре није могао да види ону фину површну борицу, што се оцртавала између њених обрва, нити ону жудњу, којом је гутала онај свежи ваздух с уздрхталим поздрвама и набубрелим, полуотвореним уснама, једним дахом који је више личио на уздах.

А кад би је упитао, шта јој је, она му одговараше оним мрштењем чела:

— Ништа; ти ме не волиш. Не знам, чини ми се да би требало да је друкчије.

Понеки пут дирнула би је она мужевљева снуженост, што је читаше на његовом лицу, те би му рекла:

— Зар ме не волиш? Не волиш ме онако као своју мајку? . . . Зар ти ја нисам довољна?

Наједанпут би одлучно наслонила главу на његово раме, миловала га дахом и звуком свога гласа; свом снагом покушавала је да на њ утиче својим неодољивим чарима, а пред очима јој је лебдело нешто, што је само она видела и разумевала.

У то време вратили су се суседи у Алтавилу те и барон дође да се опрости. Јелена је опајала како је збуњен, како се мења у лицу, овда онда бацала је на њ погледе, који су пресецали, а грчевит осмејак лебдео јој је на уснама. Дон Пепино је разговарао с њеним мужем о лову, о пољским радовима и о општинским пословима. Она је седела крај прозора и љуљушкајући прекрштenu ногу сунчала се на новембарском сунцу, мало је уделовала у разговору, па и то мало ограничавала је искључиво на свог мужа. Дон Пепино ју је питао, докле ће се још бавити у вили, и Јелена му је одговорила:

(НАСТАВИТЕ СЕ)

М А Л И

— August Strindberg —

Грци су се остракизмом хтели одупрети ономе природном закону, који налаже, да све што је велико, јако и разумно тријумфује. У томе су успели: величина, сила и интелигентност изумреше, и данас Грчка није ништа друго до једна лешина.

Са Хришћанством почиње прави златни век малих. Бити сиромаш, мали, слаб и грдобан постаје заслугом, а несрећа постаје извором успеха. Веровањем у право ја чега Рим је био светска сила, а сада га прождиру мали; јер је на место римскога права увео право слабих. Заметнута борба између малих и великих није још престала, она још траје. Али изгледа, да се победа осмејкује малима.

Мој је пријатељ у правом смислу био мали, јер беше кенец и грбав. Његово порекло беше мрачно као неки теснаци по великим варошима, а младост му беше тужна, јер су га врло рано дали на занат код неког мајера кућа. Испрва је малао прозорске оквире, врата, натписе на кућама, па најзад и пејсаже на зидовима и степеницама. Једног дана он посети музеј. Посматрајући у музеју слике наравно да је зажелио да мала по платну, да стече себи глас и тако продре у храм Фамин. Он тада изради један крај пејсажа, и показа га једном старом господину, који

у истој кући становаше. И сâм дилетант у малању овај милосрдни господин сажаљеваше несрећног пигмеја, па се реши да му ма чиме помогне.

Купи му боје и четке, научи га учтивом понашању, одведе га код својих пријатеља професора и изради му, да ступи у школу Лепих Вештина. Јамчећи тако у неку руку за спрему свога штићеника, он ништа није штедео само да му овај прибави част. Емило — тако се зваше мали — стече тако неко првенство међу својим великим друговима, који се сами, без његове помоћи могаху развијати у уметностима. А пошто их он надмашаваше, то се мислило да је то ради његове боље спреме, а не ради протекције.

— Помажу га, говораху велики.

— То није рђаво!... Шта ћеш! кад се тикају професори, то тако бива, поново говораху велики.

Емило се осећаше вишим над другима, а наскоро то у ствари и постаде. Ради надгледања радова својих другова, он се шетао кроз радионице школе. Када би бивао груб према својим старијим друговима и ови му истим тоном одговарали, то их он испрва у шали вуцијаше за уши, а за тим и озбиљно. Велики се нису усеђивали, да му истим начином одговоре или не имађаху куражи дићи руку на овај земаљски дух; то беше једна слаботиња, и ништа више!

Емило убрзо постаде деспотом. Изваливши се на канбету код свога протектора он заједљиво размишљаше о туђим сликама. Како нико није имао срца да поврати на старо место овог сиротог инсекта, то га остављаху на миру, смејући се његовим малим пакостима. Али он се тиме навикну да говори све што му на памет дође. Он тако разви своју говорљивост и сматраху га за духовитог, па на послетку такав и постаде.

Када би његови учитељи имали да се боре са његовим досеткама, то се обично служаху овом фразом: „Шта нас се тиче шта говори једна наказа!“

Детенце распитиваше за каквога мецену, који би му платио пут за иностранство. Он до тога доста брзо дође, и једног лепог дана ступи у службу у једној огромној париској радионици. Он живи господски, слободан од сваке бриге, одева се као каква лудица, заштићава своје другове и шаље у Штоколм многе слике по новоме француском жанру. Његови многобројни пријатељи заузимају се, да их распродају. Увек се нађе купаца, који ће потпомаћи несрећни створ. У Паризу се владао охолост; у кафани и свуда најбоље је место заузимао и држао пљувачицу нешто из навике а нешто и за то, што се свако бојао, да га у кашљању и пљувању не прекине, јер би на се навучао брзе одговоре његовога оштрог језика. Када се на улици нађе, он би показивао своју величину тиме што би понудио своју руку каквом своме другу два пута већем — сасвим као да би хтео придржати га. Женскиње му се смејаше, узимаху га на своја колена као какво мало дете, али на крају крајева оне му постајаху метресама. Он освајаше и на десно и на лево — не за то што он то захтеваше ради својих личних користи, него за то што нико није могао ништа одрећи том малом створу. Његова нада и надутост свим тим увећаше се, и он поста уважена личност. С њиме не беше могуће поступати обично, јер, пошто је успео да свакоме седне на нос, то је важио као велики ауторитет. Незнању му не беше граница, али

је он ипак знао да слуша и да при пролазу зграби што чује; за тим би средио оно што је од какве користи, па би се тиме служио као подгрејаним јелом из своје сопствене кујне. Када се говорило о нечему што он није разумевао, то би се он правило као да је одавно познат е тиме, па би доцније казивао о томе своје мишљење — наравно у елегантнијем облику — ма да га је с тешком муком прекувао.

На неко време после тога сину му мисао да изучава Венецију. Његов протектор образова тада једну велику лутрију, и наш мали добричина отпутова првом класом за лагунску варош.

У Великом Каналу походи он једну велику радионицу, која се налажаше у једној старој по готском стилу саграђеној палати; узе у службу једног гондољера и издаваше се за великог господара.

Видети малог на басамацима од палате у његовом реденготу вишем од капута, накараћеном некаквом огромном јаком, краватом од црвене свиле, у коју је забодена игла, чији је врх велики као голубије јаје, видети га са рукавицама сламне боје и летњим огртачем, који он лако преко руке баца — о! визије незаборавиме! И када звиждањем позове своју гондолу (чамац), која се као змија креће по води, и када полуштапом наслањајући се на предњи крај лађице, енергично одбије гондолу, при своме скоку на степенце — човек се чуди како тако слабо тело може имати тако јаку вољу.

Каткада његова воља узимаше чудновате размере. Једнога дана када је малао у лагунама огромна лађа уђе у пристаниште. Лађа носаше на предњој катарци плаву и жуту заставу. Емило закључи по томе, да је то какав његов земљак

— Посетићемо га вечерас, рече он.

Тако и би! У вече оде он са својим друговима на брод. Он је познавао поглавито капетана, јер он има хиљадама и таквих пријатеља не узимајући у рачун жене. Капетан је први пут долазио у Венецију, и Емило га узе под своју заштиту. Капетан позва њега и његове другове на вечеру. Дижући се од астала, Емило осети у себи необуздану жељу, да изненади Венецијанце шведским ватрометом. За то се поне на кров лађе и пробуди крманаша.

— Имате ли ватрометску припрему?, запита он.

Крманаш погледа малог, чија невероватна сигурност то заповедаше.

— Донесите је.

Емило позва два стражара с лађе. Наскоро римске свеће распуцаше се као пушке, ракетле се подигоше у вис — и то ракетле за побуну, ракетле великог калибра, које привукоше на пијаци компактну масу света.

Капетан дотрча.

— Шта радиш то? Зар не знаш да полиција.... Немаде времена да говори више, јер ватрометеки точак, који истом Емило на цигари упали, беше са својим ватреним језицима сасвим близу њега.

— Буди ти спокојан, рече грбоња као заповедајући. И капетан не знађаше, да ли да се смеје или срди пред овим неустрашимим човечуљком, који је мирно стојао сав окружен буктињама и димом као какав дух у запаљеном дворцу каквом.

— Да ли ће се ускоро свршити? запита дугобради цин.

Али Емило нема сажалења и продужује до последњег комада.

— Ах! да је то само неко други урадио, а не ти, рече цин, хотећи као да повуче малог за уши, али се ипак не усуди. Пигмеј не жели да буде другачији, он је срећан својом привилегијом малог, срећан је јер то свако не може бити. Он по том издаде налог механичару, да ускори ватру под котлом, јер жели да се прошета по мору. Капетан га преклињаше и страшно се љутио, али ни молба ни гнев ништа ту не помажу. Наскоро велики димњаци у величанственој ноћи бацаху читаве стубове дима. Завојци пибају бистру воду, лангери шкрипе, сва екипажа покренута, а мали стојећи на једном свежњу ужета, гласоносом на уетима, издаје заповести. Котва је дигнута. Други виче: „Све је готово“, и у машину допре промукли и танки глас, који заповеда: „Напред“. Сав скелет лађин пуца и дакће, чепови су потиснути у цилиндри, олуци се мичу, канали за испуштање воде рачу, крмилу кењка, ланци шкрипе, и покоравајући се као плута лађиној бразди чудовиште клизи по бескрајној сенци са своја два црна димњака, — и то све би покренуто слабим гласом стиснутих преију, у којима спуштена плућа тешко дишу.

Изгледа да мали схвата, као да је једнакост нешто немогуће, и да, када се само прилика укаже за то, није тако глупо њоме се користити и газити друге да не би сам био газен. Он је и сувише мали, па за то не може остати при истом плану при коме други остају, за то се он уз њих пуже. Ако сретне кога који је већи од њега, он је само онда задовољан, када га под собом види. Изгледа као да он није свестан свога телесног недостатка.

Једном када се са својим пријатељима нашао на мостићу једне парне лађе, неки грбавко иђаше уз обалу. Емило се окрену од њега као од какве мрске ствари и рече:

— Заиста је велика штета за овог младог човека што су му прса тако неразвијена.

И он тако означава слабост — сасвим као људи, који онда говоре да су изгубили сву своју имаовину када су већ банкротирали.

Он се трудио, да стави пода се свога старог пријатеља и протектора; његов му дуг сметаше, а његове обавезе приметно узнемириваше.

— Ви не би морали малати, казао је он староме који га је и научио, како ће четку држати.

— А зашто? упита овај снужено, јер је малање била једина ствар, која га у свему интересоваше.

— Па то је тако лош занат! одговори кепец ни мало се не мргодећи... То је тако детињасто!...

Старац никада више није дошао код малог, а овај се осећао много повољнијим после те операције.

Једном неки живописац, барон Х....., позва на вечеру младог шеснаестогодишњег принца (принца Евгенија, који је такође живописац, а трећи син шведског краља), кад је пролазио за Париз. Веселе је било у радионици, и на њ су позвати чланови артистичке колоније, и то само мушки. То беше бећарека вечера.

Емило је задовољан што ће се срести са принцем; али њега свечано дочекати, и себе понизити, то није шала. Он дакле реши, да себе не понижава. У предсобљу два војника представљаху почасну гарду; Емило прохуја поред њих као ветар, уђе у радионицу огрнут својим огртачем,

који брзо екиде и баца једном старом господину, по изгледу племенитога рода, који га прими и одмах баца у предсобље.

— Зар ти не знаш, на ухо му рече домаћин, да је то коморник Н...?

— Ах! та није!.. А ја сам мислио, да је то какав слуга, одговори Емило сасвим гласно.

Потом Емило пође ка принцу, понуди му своја два прета питајући га за здравље, и замоли га да седне да би се могли мало разговарати. Принц, љубазан младић, не узе за зло такво држање кецеца и показа се према њему крајње учтив.

Веселе отпоче, па је и даље тако текло, док не достиже свој врхунац, када се поче пити шампањак. Емило је суделовао у многим здравицама и слушао говоре, који њему не беху управљени. Његова је величина занемарена, он подноси страшне муке. Најзад сви усташе и вичу живео принцу а само Емило седи.

— Устани за принца, рече му скулитор З...., вукући га за јаку.

— Шта ми је стало до принца, прихвати мали тако гласно да га принц чу.

И Емило је и даље седео. Силом дигаше кецеца из његове столице. Нападач је за ово одмах заслужио шамар, али он ипак издиже у вис овај мали монетрум који се копрцаше и гризаше му образ, положи га на своје колено и хтеде казнити. Рука је подигнута, час испаштања свих некажњених непристојности куцнуо је, тирани ће бити свргнут са престола, али у том одлучном тренутку чу се један мушки љупки глас као глас моћне великодушности, која се клања (тако глупо!) пред слабим стварањем:

— Не бијте тај мали створ!

То увређени принц моли за свога крвника

— Рука се не диже на слабе, додаде принц. За што? за то што је Христос казао, да ће слабима рај припасти?

Принц оде, а мали остаде господар ситуације. Одахну мало и исправи се у својим узенгијама; обасуше га прекорима, које он одби; он гризе као пацов кога неће нико да дира. Његова је личност света, он је изнад друштва и пристојности, и он може да вређа, да ружи, да огребе, а да за то не буде кажњен. Ко не би пожелео да буде мали и немоћан!

Неколико година протекоше и реноме Емила, као живописца, повећа се. Он је сада готово великан. Он је нападао своје старе професоре из школе Лепих Вештина, и за њих рекао, да нису више у моди, да су застарели. Али да ли се они за то могу срдити? Нико се не може љутити кад то слуша од кецеца, који је ипак њега, јер му висина није већа од колена обичног човека. Он се може упоредити са прерушеним дететом, које хоћете да узмете на руке, да би га утешили и умирили.

Емило достиже своје критично доба. Тело му се није повећало, а плућа су му се на против развила и мучаху му срце тако, да оно једва дисаше. Лице, које изгледаше као у човека од тридесет година, беше ћосаво. Глава му беше рђаво забачена, и могла је тако исто сигурно стајати у ваздуху као и на његовим раменима. Његова слабост више улеваше сажалења него ли интересовања. И баш ето деси се да му једна млада, лепа и богата девојка понуди своју младост, своју лепоту и имање,

и да би насладилa његове последње дане; и она постаде његовом супругом. Он сада може да наслони своју ружну главицу на њене топле груди и да спава на њеним лепим прсима.

Да ли га је љубила она? У то се не може сумњати, јер му је она све дала а ништа од њега у накнаду није примила. То је благо љубави. На неколико година после венчања мали беше тако рећи сенка самога себе; једно јутро затече га његова жена мртва у постељи.

Кад је подигла покривач и видела страшни мали монструм, беше се препала. Она се заиста морала запитати, како је могла волети ову наказу. И она дође до тога уверења, да је била играчка обмане. Она је извесно љубила велику душу, која становаше у овом физиолошком склопу. Али сада кад је та душа одлетела, она није могла да гледа ово тело.

Ну, да ли баш у самој ствари беше тако велика душа малог? Њена привидна величина не беше ли резултат оптичке обмане? Да, он је имао неки таленат. Он беше као и многи други духовит, али не беше геније. Он само изгледаше да је велики, кад се упореди његово тело са његовом интелегенцијом, која с првим не беше у сразмери. А такво се поређење увек јављало свакоме, ко би га видео. Гледало се дете, а слушао човек; утисак је такав, да стојите пред једним чудом од детета. Осећало се, да је природа била према њему неправедна, па му се за то чинило више но што заслужује. Он томе осећању и дугује, што је имао леп живот и слатку смрт.

Да, он беше тако исто мали као и ми, тако исто покварен, тако исто тиранин. Да је дуже живео, његове би ножице газиле већи број људи, јер он није знао никада никог да штеди, нити да буде великодушан, нити да воли, нити да опрости, — с тога разлога што је био мали!

Срећни су мали, јер је рај њихов, а наскоро.... и земља ће им припасти!

Враће

с ФРАНЦУСКОГ Д. П.

ФИЛОСОФИЈА КРАЈЦЕРОВЕ СОНАТЕ

(СВРШЕТАК)

Али такво је размишљање у основи нетачно; нетачно је пре свега то, да идеал бесконачног савршенства не може бити руководство у животу и да треба, што се тиче њега, или манути руком рекавши, он ми не треба пошто га никад не могу постићи, или га спустити докле докле хоће моја слабост.

Размишљати тако то је исто као кад би морепловац казао, пошто не могу ићи тим правцем који указује компас, то ћу бацити компас или више нећу гледати на њ, т. ј. одбацићу идеал, или ћу учврстити иглу на оном месту које буде одговарало данога тренутка положају мога брода т. ј. спустићу идеал према мојој слабости. Христов идеал савршенства није сан или предмет реторских проповеди него је најнеопходније, сваком приступачно руководство у моралном животу, као што је компас неопходно и приступачно оруђе за управљање морепловца, само треба веровати и у једно и у друго. Ма у каквом да је човек положају свагда је довољна наука о Христову идеалу па да нађе најтачније означавање оних поступака које треба или

не треба да чини. Али треба веровати тој науци потпуно, једино тој науци, и престати веровати у све остале, исто тако као што морепловац треба да верује у компас, да престане да се обазире и да се руководи оним што види са стране. Треба умети руководити се хришћанском науком као што се руководи компасом, а за то, што је главно, треба разумети свој положај, треба умети не бојати се тачно одредити своје одступање од даног идеалног правца. Ма на каквом ступњу да стоји човек он се свагда може приближити том идеалу, и нема за њега таквог положаја у ком не би могао рећи да га је достигао и не би могао тежити још к већем приближењу. Таква је тежња човека ка хришћанском идеалу уопште, а таква иста ка чистоти посебице. Ако се представе што се тиче сексуалнога питања најразличнији положаји људи од невиног детињства до брака, у ком нема уздржавања, Христова наука с идеалом који је он поставио, на сваком ступњу између та два положаја, служиће свагда као јасно и одређено упутство о том шта човек треба и не треба да ради на сваком од тих ступњева.

Шта да ради чист младић или девојка? Да сачувају себе чистим од порока, да би били кадри душом и телом одати се на службу Богу и људма и да теже све већој и већој чистоти у мислима и жељама.

Шта да раде младић и девојка који су пали под пороке, који су занесени мислима о неограниченој љубави или о љубави према извесном лицу и који се због тога не могу свом снагом одати служби Богу и људма? То исто: да не подлегну паду, знајући да се неће, ако подлегну, ослободити од порока но ће га само ојачати, и непрестано тежити све већој и већој чистоти да би могли што потпуније служити Богу и људма.

Шта да раде људи који нису могли издржати борбу и који су пали? Да гледају на свој пад не као на закониту насладу као што чине сад, када се пад оправдава брачним обредом, не као на случајно задовољство које се може понављати с другима, не као на несрећу кад се пад врши без обреда с нижим од себе него гледати на тај први пад као на једини, као на ступање у нераскидан, вечан брак.

То ступање у брак са својом природном последицом, рађањем деце, одређује за оне што ступају у брак нову, још ограниченију форму службе Богу и људма. До брака је човек могао непоередно, у најразличнијим формама, служити Богу и људма, ступање пак у брак ограничава област његова рада и тражи од њега да одврати и да васпита потомство које је добио у браку, будуће служитеље Божје и људске.

Шта да раде муж и жена који живе у браку и који испуњују према Богу и људма ту ограничену службу која излази из њихова положаја, одвраћањем и васпитањем деце?

То исто: да теже заједно да се ослободе од порока, да се очисте и да прекрате грех, замењујући одношаје који сметају и општој и приватној служби према Богу и људма, замењујући телесну љубав чистим одношајима сестре и брата.

И потом није истина да се ми не можемо руководити Христовим идеалом зато што је он тако висок, савршен и недостижан. Ми се не можемо њим руководити само зато што ми сами себе лажемо и обмањујемо.

Та ако велимо да је потребно имати правила оствар-

швија него што је Христов идеал, јер ћемо иначе не до-стигавши идеал пасти у разврат, ми велимо не да је за нас сувише висок Христов идеал него само то да ми у њ не верујемо и да нећемо да одређујемо своје поступке према њему.

Говорећи како ћемо, једанпут павши, упасти у разврат, ми тим само говоримо како смо унапред решили да пад с нижим није грех него забава, занос који се не мора поправити тим што ми зовемо брак. Кад бисмо ми схватили да је пад грех који мора и може бити испуљен једино нераздвојним браком и свим оним радом који излази из васпитања деце рођене у браку, то пад никако не би могао бити узрок да се упадне у разврат.

То је исто као кад ратар не би сматрао сејањем оно сејање које му није испало за руком, а сејући на другом и трећем месту, сматрао би то правим сејањем које му испадне за руком. Очевидно је да би тај човек упропастио много и земље и семена и никад се не би научио сејати. Само поставите за идеал чистоту, сматрајте да сваки пад, ма чији и ма с ким, јесте брак једини, нераздвојан за сав живот, и биће јасно да је Христово руководство не само довољно но и једино могућно.

„Човек је слаб, треба му дати задатак према снази“, веле људи. То је исто што и рећи: руке су ми слабе и ја не могу да повучем линију која би била права т. ј. најкраћа између две тачке, и зато да олакшам себи, желећи да повучем праву, узеху за образац криву или изломљену.“ Што ми је слабија рука то ми је потребан савршенији образац.

Не можемо, познавши хришћанско учење о идеалу, радити тако као да га не знамо и замењивати спољашњим одредбама. Хришћанско учење о идеалу откривено је човечанству баш зашто да га може руководити на данашњем ступњу. Човечанство је већ преживело период спољашњих религиозних одредаба и нико више не верује у њих.

Хришћанско учење о идеалу јесте једино учење које може руководити човечанством. Не може се и не треба замењивати идеал Христов спољашњим правилима, него треба тврдо држати тај идеал пред собом у свој његовој чистоти и, што је главно, веровати у њега.

Ономе што плочи близу обале могло се говорити „држи се тог узвишења, тога рта, те куле“ итд.

Али је дошло време кад су се бродари удаљили од обале, и као руководство требају и могу да им служе само недостижна светила и компас који показује правац. Обоје је нама дано.

У. Петровић.

КЊИЖЕВНОСТ

Буквар за прву наставу (са 120 слика). Издање књи-жаре Д. М. Ђорића. Цена 0.40 дин. Писац непознат.

Пре но што сам нови буквар узео у руке, ја сам се радовао што се наша букварска литература обогатила још једним новим издањем, које је, — мишљах тако — савршеније, напредније од осталих својих другова, па, наравно и са већим претензијама на улазак у основну школу. Са

највећим задовољством, па, радо признајем, и са неким страхопоштовањем према непознатом писцу, отворих ту лепу књижицу (по спољашности), да разгледам пробрани бисер нашег народног језика, који има задатак, да као прва настава (за коју сврху писац и пише), напаја млађане душице нашег подмлатка, будућих грађана Србије.

Написати буквар, који има циљ да ученике на најлакши начин уведе у царство писмености, а поред тога, да првом писменом наставом запоји млађану душицу ученика леним матерњим језиком, — заиста је тежак, врло тежак посао. И у колико је то тежи посао, у толико више морате имати страхопоштовања према писцу, који има толике куражи да седне, напише и изда буквар и својим написом да задовољи потребу те прве наставе. Спора нема да је то тежак посао, за који треба имати и довољно стрпљења и челичне воље, а осем тога, претпоставља се, да писац има одређено становиште са кога полази, и јасно, одређено начело које има као црвени конац да се провлачи кроз цело дело, са кога становишта има и критичар да чође, па да по усвојеном начелу донесе свој суд, контролишући писца да ли је у раду био доследан свом постављеном начелу или не, и да ли су унети принципи од научне вредности или не.

Сваки писац има права да по свом нахођању узме овај или онај већ познати начин писања, или да из познатих начина сређивањем дође до новине, или чак да сâм пође даље и пронађе нов пут, нове закључке, нови поредак, ново начело по коме унети материјал сређује па да у првој настави задовољи на лакши начин потребу прве наставе и да краћим путем са ученицима стигне до одређене мете. Тежина написа по вредности и величина писца и мери се по томе како је писац умео пут да изабере и своје проналаске сређене да изнесе.

Ја сам прочитао нови буквар више пута и што сам више читао, што сам више тражио у њему пишчево начело које га је у раду руководило, ја сам се све више удаљавао од озбиљног посла критичарског и све сам више долазио до уверења: да писац можда и није мислио **на прву наставу у основној школи**, већ да је његова намера била сасвим друга. И кад нисам у целини нашао, ја сам, разгледајући поједине странице понаособ, резултате сабрао и збир износи: писац није писао буквар за прву наставу у основној школи, **но буквар за шалу**. Како је и колико писац у томе успео нека роба говори.

У предговору писац правда уношење слика пре упознавања писмених знакова. Главни разлог тај је: што ће деца разлагањем тих речи (имена слика) на гласове споменути све гласове наше азбуке и онда их само ваља симболисати, па готов посао. Шала није добра, а ево зашто: Ми се обично шалимо боље но што нам писац препоручује, јер се ползи од најпознатијег и иде се постепено даље. За данас ова шала највише важи. „Писац није могао својом шалом да нас намеје. И како писац мало ниже и сам признаје да „слика треба да буде што природнија“ да би се боље разумела, а својим букваром бега од начела природности, — изгледа нам да му је шала у предговору врло рђава.

Али кад пређемо на други део буквара, познавање знакова помоћу слика и у речима, признајемо, писац је врло плодан. И у слици и у речи свуда нас је пријатно

забавно. Примера ради навешћу слику са 10 стране за глас С. Свећа у светњаку има да опомене на глас С који се налази у почетку речи. Дете треба слику да позна, али како је пламен свеће насликан белом бојом, а фитиљ црном па још кукаст, што са свећом заједно пре опомиње на кантицу но на светлост или свећу (како је писац мислио), и ви ћете имати дечије читање овако: С С — канта (место свећа или светлост). На 12 страни варошко дете ће поси-гурно (са истих узрока) читати: А. А. кишобран, а на 13 страни: Р — Р — лапат и т. д. док се на 36 страни не заустави и не викне Х, Х — ђаво, јер она слика Кинеза, пре опомиње децу на насликане ђаволе, но на Кинеза, о коме они ни појма немају. — Прочитајте ове примере на глас и ви ћете се смејати, што значи да је писац са читањем слика добро одшалио.

Ну писац је много духовитији са речима у којима деца имају најглавнији задатак да се познају са писменом испод кога су речи стављене. Ту ћете наћи за слово Р „Карика“ (за васпитање), за слово Л — „лола“ (пример за класирање људи) и „пиле плакало“ (пример за познавање домаћих животиња). За слово В: пила баба пива (ваљда ракије) па се веселила (лепше: па је пала с капије), пример за неговање поштовања према старијима. За слово Н: „Милкино око плаветно“, — а то је довољно па да деца (готово сва) одмах знају, да је на некога мигнула паметно (пример за гимнастизирање очних капака). Или један још бољи пример на стране 21, где писац вели: „савила се рука“ — незнам око чега и т. д. као и пример на страни 22-ој: Пала Мара, пала Сара и т. д. што врло добро може да забави одраслије читаче, на које писац није мислио.

И, као буквар за шалу, може да се прими али у поправљеном издању, када би писац још који чаршијеки виц унео а оне песме којима незнате ни крена имена, да избаци.

Штета је што је овако леп рад штампарски пронао у бескорисну књижицу, иначе буквар по штампарској изради и лепоти могао би да послужи као примеран рад штампарски.

И. В. Ј.

August Strindberg родио се у Штоколму 1849 год. Учио се прво у Лицеју штоколмском, а 18.7 г. етушио на универзитет. Ну због слабих материјалних околности морао је напустити универзитет. Да би могао живети прими се за привременог наставника, а у исто време бивао је и васпитач, фигурант у позоришту, чиновник у телеграфу, подбиблиотекар државни, и сликар, а једном 1892 год. помисли да буде фотограф. Његова је младост била горка и без радости. Живот му беше непрестана борба. И ако је био сиромаш, он је ипак сачувао свој понос и енергију у највећим искушењима. Бивши бујне маште, крајње осетљивости, гвоздене воље, он гордо прекиде, чим је почео писати, са предрасудама и традицијама, јер му изгледаху лажне и варљиве, а за то стече повећи број непријатеља. Због гоњења 1884 год. морао је напустити Шведску, па је путовао једно за другим по Француској, Швајцарској, Италији, Бавајској и Данској. Он је много писао, а

додирнуо је све и појезију, и журналистику, и историју и позориште, и роман и друштвену најоштрију сатиру, показујући темперамент пун оригиналности, ретку поематрајачку моћ, и укусе за реализмом по том се домио између мистицизма и стварности, па је пао у горки песимизам. У пркос својим идејама необичне смелости, постаде он године 1886, услед својих домаћих брига, неумољиви женомрзац и ватрени противник еманципације женскиња, које он сматра као створове по своме суштству пакосне и лажљиве. Први пут се анонимно јавио на позорници 1870 год. једним комадом у стиховима. За тим је писао многе комаде позоришне и романа. Најновији и најбољи сматрају се ова четири позоришна комада: „Г-ђица Јулија“, „Поверливи“ „Другови“ и „Отац“. Скоро сви су преведени на француски, енглески и немачки језик. —

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊЕЖЕВНОСТИ

Ових дана, како чујемо, један од наших бољих приповедача даће у штампу роман из београдског живота *Поштена породица*. Колико нам је познато роман је из живота нашег трговачког света и слика поквареност и низину у коју је кадар пасти један ђивта коме је ђар све и сва у животу. Ми смо се побринули да што више о овоме роману сазнамо, па ћемо и то јавити нашим читаоцима.

РЕПЕРТОАР

НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Недеља, 22. августа: Дневна представа: *Девојачка Клетва*, слика из народног живота у три чина, с певањем, написао Љубинко. Музика од Д. Јенка. — Вечерња представа: *Стари Каилар*, драма у пет чинова, написали Диманоар и Д' Енери, превео Д. Јоксић. Музика од Зајца Уторник, 24. августа: *На леп начин*, шаљива игра у три чина, написао Милан Савић. (Први пут.)

Четвртак, 26. августа: *Фромон и Рислер*, драма у пет чина ва, написали Алфоне Доде и Адолф Бело, превео с француског Мах. Р. Поповић.

Субота, 23. августа: *Слуга двају господара*, комедија у два чина од Голдонија, превео с талијанског Б. Г. — *Страж од радости*, комедија у једвоме чину, написала г-ђа де Жирарден, превод с француског. Први (пут).

Недеља, 29. августа: Дневна представа: *Крвна освета*, драма у пет чинова, написао Виктор Диканж, превео с француског Душан Л. Ђокић. — Вечерња представа: *На леп начин*.

Садржај: „Из „Јадовних песама“ (песма). — „Озбиљне, научне ствари“ (наставак). — „Бул мршце“ (песма). — „Јелени мрже“ (наставак). — „Мали“ — „Философија Крајцерово Слате“ (серијетак). — „Књижевност“. — „Белешке из књижевности“. — „Репертоар Народног Позоришта“.

Власник: Ст. М. Веселиновић, — Штампариа Свет. Николића Об. Вен. Бр. 2. — уредник Јанко М. Веселиновић.